

Sociala utfallskontrakt

Socialnämnden har under 2021 haft i uppdrag att tillsammans med kommunstyrelsen utreda införandet av sociala utfallskontrakt. Här beskrivs sociala utfallskontrakt med fokus på Stockholm stad. Inledningsvis görs en närmare förklaring av arbetssättet med definitioner och praktisk beskrivning. Därefter presenteras tidigare exempel i Sverige och i staden med de erfarenheterna som kan noteras från detta arbete. Slutligen sammanfattas slutsatserna med en rekommendation om arbete framåt.

Beskrivning och definition av sociala utfallskontrakt

Sociala utfallskontrakt (social impact bonds) utgår från ett perspektiv som delar flera likheter med sociala investeringar – rätt insats i rätt tid sparar senare och större kostnader och förebygger onödigt lidande för mottagaren av insatsen. Båda begreppen innefattar därmed idén om att vara kostnadssparande genom att minska framtida utgifter. Sociala utfallskontrakt utmärker sig i sammanhanget med en större tydlighet kring en avtalad ersättningsmodell för (oftast) externa finansiärer och utförare, där ersättning och vinst är utfallsbaserad. RISE¹ beskriver detta på följande sätt:

En grundpelare i sociala utfallskontrakt är att förbättrade sociala och hälsomässiga utfall ska leda till en ersättning till involverade parter och besparing av offentliga resurser. Detta regleras genom ett kontrakt mellan utfallsansvarig och investerare – ett utfallskontrakt. Via ett socialt utfallskontrakt binder sig den utfallsansvarige gentemot en investerare att leverera specifika insatser och sträva efter definierade mål för målgruppen. Investeraren får rörlig ersättning baserat på uppnådda utfall.

Ovanstående involverar därmed också en riskfördelning, ofta reglerat redan vid upphandling av utförare, som beskrivs av UPH/SKR² nedan:

---

¹ Research Institutes of Sweden/SHIC. 2021. *Vad är sociala utfallskontrakt?*
www.ri.se

² Uppdrag Psykisk Hälsa. 2021. *Så fungerar sociala utfallskontrakt.*
www.uppdragpsykiskhalsa.se

I modellen ingår också att dela finansiell risk mellan involverade parter om satsningen inte uppnår önskade utfall. Detta garanteras genom upphandling av utfallsbaserade avtal som säkrar att alla inblandade aktörer har incitament att arbeta för bästa möjliga effekter av arbetet.

Sammantaget kan en beskrivning influeras av ovanstående och för staden formuleras enligt följande. Ett socialt utfallskontrakt utgår från att förbättrade sociala och hälsomässiga utfall i staden, leder till en ersättning för involverade parter och besparing av offentliga medel. Ett avtal med utfallsansvarig och investerare reglerar ersättning i förhållande till genomförande och utfall. Ekonomiska risker i arbetet fördelas från utförare till investerare och utfallsansvarig.

Det praktiska genomförandet av ett socialt utfallskontrakt kan beskrivas utifrån fem roller. *Utfallsansvarig* utgörs av den offentliga partnern (staden) och är den part som är arena för insatsen och därtill står för riskhantering i förhållande till finansiären. *Finansiär* utgörs av en intern eller extern part som ger ekonomisk möjlighet i det sociala utfallskontraktet. Intern finansiering betyder att staden själv står för ekonomiskt stöd. Med extern finansiär så är det mellan denna part och utfallsansvarige (staden) som utfallskontraktet skrivs. *Utförare* är den part som genomför insatser, där ersättningen är utfallsbaserad. Utfallsansvarige kan vara sin egen utförare, men externa parter är vanligast – såväl privata- som civilsamhällsaktörer. Slutligen utgör *målgrupp* den population som är i fokus för insatserna och det är utifrån utfall i denna grupp som utvärdering görs. Som en femte part behövs oftast en *intermediär* som stöttar processerna mellan ovan beskrivna parter, från kontrakt till utvärdering.

Som framgår ovan så varierar de exakta rollerna, vilket är viktigt för att kunna möta de utmaningar som det sociala utfallskontraktet fokuserar på. Därmed varierar också komplexiteten kring de avtal som behöver finnas för att reglera ersättning mellan de olika aktörerna.

Exempel från Sverige och staden

I Sverige finns ett begränsat antal sociala utfallskontrakt där Norrköping utgör det första utfallskontraktet som är helt genomfört³. Insatsen syftar till att förbättra skolresultat och minska

risk för återplacering vad gäller HVB- och SiS-placerade barn och unga. I detta fall utgjorde Leksell Social Ventures finansierare och investerade 10 mkr i arbetet, med en reglerad modell för vinst. Norrköpings kommun har ansvarat för risk upp till 40 procent av 10 mkr, vilket återbetalas till Leksell oavsett utfall. Därutöver, upp till 10 mkr, betalas ersättning utifrån kostnadsbesparingar i socialtjänsten. I utvärderingen av projektet framgår att ”projektet inte gav några direkta kostnadsbesparingar för kommunen under den tvååriga uppföljningsperioden inom ramen för utfallskontraktet, men de sociala utfallsmåtten och skolresultaten visar på positiv förändring. Med en förlängd, treårig, uppföljningsperiod indikeras dock att även de ekonomiska utfallen är positiva för kommunen på längre sikt”.⁴

Andra kommuner med sociala utfallskontrakt är Örnsköldsvik och Botkyrka. Projekten i båda kommuner syftar till att förbygga sjukfrånvaro bland kommunanställda och skapa hälsofrämjande arbetsplatser. Kommunerna är själva finansierare men använder externa utförare som upphandlats med utfallsbaserade avtal. Utfallskontrakten är pågående och avslut för utvärdering och analys är planerad till slutet av 2021.⁵

I staden finns ett startat socialt utfallskontrakt inom Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning. Avdelningen för barn och unga driver tillsammans med RISE ett innovationsprojekt, där biståndsbedömda insatser erbjuds i samhandling med upphandlade civilsamhällsaktörer, inom ramen för ett socialt utfallskontrakt. Genom en utförare från civilsamhället breddas utbudet av insatser med förhoppningen om att kunna bryta den negativa utvecklingen hos målgruppen "barn och unga med risk att hamna i missbruk och/eller kriminalitet" (åk. 4-9). Detta genom att fler familjer förväntas tacka ja till de erbjudna insatserna och att civilsamhället kan finnas kvar som ett stöd även efter att insatsen avslutats. Det sociala utfallskontraktet reglerar ersättningen av en utförd insats baserat på uppnådda resultat. Fokus i projektet är ett nära samarbete mellan socialtjänst och civilsamhälle, där utformningen av det sociala utfallskontraktet uppmuntrar till samhandling med barnet/ungdomens behov i centrum. Samhandling sker inom ramen för ett insatsråd där alla projektets parter är representerade. Projektet pågår till och med 2022, med efterföljande uppföljnings- och analysarbete. I uppföljningen, som sker ett år efter avslutad

---

⁴ Uppdrag Psykisk Hälsa (2021) Slutrapport Norrköping: En unik social investering

⁵ Socialimpactcenter.se (2021) Länk: [Case: Botkyrka och Örnsköldsvik – Socialimpactcenter](#)

insats, inhämtas information om skolresultat, barnet/ungdomens upplevda psykiska hälsa samt information om det inkommit nya orosanmälningar för samma problematik.

Erfarenheter

Sociala utfallskontrakt utgör ett ramverk för att driva utveckling av socialt arbete med fokus på utfall. Möjligheten att baserat på utfall reglera samverkan och styra ekonomisk ersättning mellan privata- och offentliga aktörer, tillsammans med civilsamhälle, innebär säkrare former för att pröva nya arbetssätt. Utfallskontrakt innebär därmed en högre tydlighet om vad som ska utföras, vilken kvalitet som arbetssätt ska ha och vad som är det önskade utfallet, eftersom dessa delar är grund för kontraktsskrivningen och ersättning mellan inblandande aktörer. Flera av de mer komplexa sociala problemen är sådana där insatser från det offentliga har svårt att träffa. En civilsamhällsaktör kan möjliggöra andra arbetssätt som inte finns inom stadens kompetens eller är möjliga inom våra system och ramar.

En annan fördel är att sociala utfallskontrakt kan skapa en marknad kring sociala utmaningar. Även om externa utförare redan finns inom socialt arbete, så ger utfallskontrakten bättre förutsättningar för sund konkurrens, i synnerhet kring de mest komplexa sociala utmaningar, när risker och ersättning blir tydligare för alla aktörer.

Arbetet med sociala utfallskontrakt är samtidigt komplext, inte minst arbetet med att nå ett kontrakt som är attraktivt för både utfallsansvarig, investerare och utförare. Svårigheten ökar när osäkerheten i projekten blir större. Detta kan bli tydligt när nya arbetssätt ska prövas mot en målgrupp där framgången tidigare varit begränsad – här är risken hög och prognostiserbarheten begränsad. Det är därmed viktigt att arbetssätt som ska genomföras som sociala utfallskontrakt är noggrant utvalda. Risken är samtidigt att sociala utfallskontrakt fokuserar på problemområden där det redan finns tillgängliga åtgärder, där risken för investering är låg, istället för att fokusera på de utmaningar som är mer komplexa och där det idag saknas effektiva åtgärder för kommunerna.

Att basera ett utvecklingsarbete på utfall enligt modellen för ett socialt utfallskontrakt, kräver tillgång till särskilda stödkompetenser för att genomföra nödvändiga förberedelser – planering och riggande inför ett utfallskontrakt såväl som noggrann uppföljning och styrning under själva genomförandet. Därtill genomförandet av den avslutande utvärderingen och analysen av i vilken utsträckning önskade utfall uppnåtts. Erfarenheter från den sociala investeringen

i Norrköping visar just hur krävande arbetsformen är, även under genomförande, men att det samtidigt innebar att ambitionsnivån höjdes.

Ett sätt att minska på komplexiteten är att arbeta med färre parter – exempelvis kan en större kommun själv vara både utfallsansvarig och finansiär, något som sker i flera av de beskrivna exemplen, bland annat i Hässelby-Vällingby. Men det kan samtidigt vara enklare för privata investerare att finansiera en extern aktör, jämfört med en kommun som regleras av kommunallagen och lagen om offentlig upphandling, vad gäller ersättning till enskilda aktörer. Privata investerare kan därigenom innebära en likviditetsfråga för de enskilda utförarna. En annan fördel med privata investerare är att de har kompetens vad gäller avtalsformer kring risker och ersättning. Något som historiskt saknats inom offentlig sektor. Samtidigt är det viktigt att kommunen är delaktig kring avtalsformer och riskbedömning, sociala utfallskontrakt riskerar annars att bli en typ av mer okontrollerad outsourcing. En risk är att staden köper in kompetens utan en plan för en överföring av lärandet till staden över tid.

En annan risk rör skattningen av tidsåtgång för varje fas i projektet. Tidigare genomförda utfallskontrakt har lyft att flera moment tagit betydligt längre tid än initialt uppskattat. Såväl avseende förberedelser och riggande samt förankring av metoden i en organisation, som inom vilken tidsram förväntade utfall bör uppstå. De ekonomiska effekterna som ska följa förbättrade utfall kan dessutom dröja ytterligare. Utmaningen med tidsplanering som beskrivs ovan ska förhållas till att viss ersättning utgår för genomförda insatser, även om arbete sker genom sociala utfallskontrakt, vilket generellt ger direkta kostnadsökningar.

Slutsatser

Sociala utfallskontrakt innebär fördelar när nya arbetsätt kan prövas – där utfallsbaserad ersättning främjar kvalitet i genomförandet och kan leda till förbättrade sociala utfall och minskade kostnader på sikt. Arbetsättet är samtidigt nytt i Sverige och positiva utfall är fortfarande inte givet. Det framgår också att arbetsättet är krävande för att såväl etablera ett kontrakt, som genomförandet med åiterrapportering till samtliga intressenter. En risk med sociala utfallskontrakt är därmed att de blir kostnadsdrivande, både genom själva insatsen och genom behovet av en omfattande projektorganisation och projektledning.

Samtidigt bör sociala utfallskontrakt jämföras mot det rådande förfarandet för utvecklingsarbete inom den sociala sektorn, som i dagsläget sällan inkluderar en uppföljning av utfall genom effektutvärdering. För att effektutvärdera krävs i många fall liknande typer av resurser och förberedelser som för ett socialt utfallskontrakt.

Eftersom antalet sociala utfallskontrakt är så begränsat är det viktigt att noggrant följa utvecklingen, i synnerhet det uppstartade sociala utfallskontraktet i Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning. Frågor kring möjligheten att nå ett kontrakt, tidsåtgång för genomförandet och lämplig tidsram för att utfallsberäkning av ersättning är centrala frågor att följa upp för att bedöma hur staden kan genomföra ytterligare sociala utfallskontrakt. Det är också viktigt att se hur överföring av kompetens och lärande fungerat i pågående utfallskontrakt, t ex om behovet av extern kompetens för ytterligare genomförande minskar